

Alenka Urh

Matjaž Ambrož: *Gobelini: poskus tkanja onkraj Norme.*

Ljubljana: IUS Software, GV Založba, 2014.

Če bi naključnega bralca, ki bi si zaželel prebrati kaj duhovitega, iskri-vega, zbadljivega in hkrati neobremenjenega, napotili na revijo *Pravna praksa*, bi nas, z vsem spoštovanjem do pravniškega poklica, upravičeno meril s sumničavim pogledom. Roko na srce, revija se ukvarja s temami, za katere strokovno zanimanje izkazuje le del javnosti, ostalim pa bi se ob besednicah *pravo* in *praksa* utegnile pripetiti nekoliko bolj zaprašene asociacije v smislu bohotne Teorije, ki zagotovo (tako se nemara boji bralec) preži nekje za platnicami take revije. A vendarle, sumničavi bralec bi bil presenečen. V rubriki *Prava peresa* in podlistku *Pravne prakse* namreč že vrsto let izhajajo besedilca, v katerih je avtor, pravnik Matjaž Ambrož, priobčil marsikaj zanimivega. Leta 2010 so zapisi, ki so izhajali med letoma 2007 in 2009, našli mesto v knjigi *Zvestoba Normi in druge zgodbe*, letos pa so v *Gobelinih: poskus tkanja onkraj Norme* izšla še besedila, objavljena v zadnjih štirih letih. V njih je avtor “iznesel nekatere fakte” – če se izrazimo v skladu z avtorjevo idejo o nujnosti ohranjanja splošnega jezikovnega bogastva – tikajoče se sodobne družbe, kulture, jezika, politike, podjetništva, prava, etike, umetnosti, skratka domala vseh področji človeške dejavnosti. Z vseh vetrov nanesene aktualije tvorijo jedro razmišljanj, ki jih (pogojno) lahko opredelimo kot jedrnatopolesejistično pisanje, spogledujoče se z drugimi kratkoproznimi literarnimi vrstami. Avtor nam z zafrkljivim, norčavim, a gladko izpiljenim in ostro nabrušenim jezikom predstavi svoje poglede na določene elemente tega sveta, ki znatno število človeških dejavnosti razkrijejo za pretežno nesmiselne ali vsaj odvečne. A ni, da bi se bralec vznemirjal, premisleki so izpeljani tako duhovito in z ravno pravo mero (samo)ironije, da jih lahko sprejmemo kot eno izmed interpretacijskih možnosti; večjih ambicij, kot se zdi, avtor nima.

Premišljena in šegava kritika sega na vsa mogoča področja, med drugim Ambrož za predmet humorja napravi tudi lastno osebo. Pri tem ne nastopa z neke pozicije zgoraj, ki bi ga na kakršen koli način izvzemala iz “kloake” vsakdana, v kateri nam “ne preostane drugega, kot da plavamo!”, temveč se z nekakšnim užitkom potaplja tudi v njene manj dehteče rokave. Poleg številnih paradoksov in mrtvih udov potrošniške družbe ošvrkne izumetničeno govorico naših politikov in intelektualcev, posebej pejorativno se izrazi nasproti vsesplošni uporabi fraz, torej predvidljivih, a vsebinsko praznih besednih zvez (mimogrede, to stori tako učinkovito, da celo avtorica pričujočih vrstic nervozno pogleduje, ali ji ni po nemarnem kakšna ušla). Roga se raznim društvom in združenjem (katerih član je tudi sam), ki se, povožena od težkega valjarja formalnih postopkov vsebinsko povsem zanemarijo, in pokaže na visoko stopnjo “demokratizacije” slave – pretendentov je vedno več, nagrajena je vse prej kot genialnost, večkrat celo abotnost. A to menda niti ni najhujše, pri vsem tem je najbolj problematično, da se pri koritu slave ne moremo napajati vsi – in to je tisti pravi vir frustracij! V kontekstu družbenega življenja ljudi identificira subjekte, ki se ukvarjajo z “refleksijo naše družbene stvarnosti”, med katerimi so po njegovem daleč najbolj zanimive pojave – politični analitiki! Nezavezujočnost njihovih izjav, nenehno prehajanje med vlogami, večšina, kako iz enakih podlag izpeljati nasprotujoče si nasledke – to se dandanes vendar več kot izplača (mimogrede, občutljivejše med literarnimi kritiki bi utegnili obsesti nelagodno vprašanje, ali to ne velja tudi za njihova lastna skromna izvajanja – razen dejstva, da se jim to delo skoraj zagotovo ne izplača, sodbe okusa konec koncev niso univerzalne, poleg tega nihče ni bil ravno *poklican*, da bi drugemu trgal knjige!). V poglavju *Vsakomur po njegovih potrebah* (muzamo se že ob postavitvi znanega gesla v povsem nove kontekste) izpelje zanimivo teorijo, po kateri bi bilo družbeno konstitutivno ljudi nenehno in izdatno hvaliti. Ob sedemintridesetih poglavjih bi duhovite miselne akrobacije še lahko naštevali, a zaenkrat bodi dovolj.

Glede na to, da se utegne bralec ob duhovitih izpeljavah marsikdaj celo na glas zasmejati, če že ne vsaj namuzniti, si je vredno ogledati, kako Ambrož manevrira na polju smešnosti. Njegov humor je inteligenten, nevsiljiv, komičnost izhaja bodisi iz neskladja med svečanim jezikovnim izrazom in banalnostjo opisanih situacij bodisi iz mešanja tako imenovane “visoke” literature in kulturnih stvaritev manjše vrednosti. Kot na primer vemo že iz *Zvestobe Normi*, se Saška Lendero v svoji pesmi *Ne grem na kolena* nedvoumno izreka o stanju sodstva pri nas, hkrati pa z

verzom “Kdo si, da boš po meni hodil”, energično nasprotuje izkoriščanju človeka po človeku, pri čemer gre za jasno intertekstualno navezavo na *Komunistični manifest*. Podobno Miran Rudan polemizira z Immanuelom Kantom, velike, tako rekoč univerzalno človeške teme pa naslavljata tudi Nuša Derenda in Nina Pušlar, zaradi česar so njihovi komadi več kot aktualni. Avtorju ni prav nič nerodno poseči niti po literaturi, namenjeni pretežno ženskemu občestvu, tako življenjske nauke išče v stvaritvah novejšega datuma in s pridom citira revijo Gloss, po drugi strani pa se zateka k nekoliko starejšim čtivom in poseže po Aristotelu.

V smeh nas utegnejo spraviti opisi situacij, ki se s stališča “notranjega človeškega bistva” kažejo kot skrajno nenavadne (svaljkanje po proslavah, seminarjih in mednarodnih simpozijih), spet drugač se muzamo, ko avtor z neomajnim logičnim aparatom in trezno refleksijo pristopi k čustvenim situacijam in njihovim omlednim manifestacijam na področju pop kulture.

Ambrož mimogrede navaja najrazličnejša zanimiva dejstva, izkaže se za širokoglednega pisca, ki zna na svoj mlin speljati najzapletenejše filozofske teorije in najsvetejšo preproščino. Izhodišče posameznih zapisov je običajno splošno in se v nadaljevanju preplete s premisleki o specifičnih problemih in opisi avtorjevih osebnih anekdot. Koliko od teh je resničnih in v kolikšni meri gre za čisto fikcijo, ki služi zgolj slikovitejši ilustraciji primerov, pravzaprav niti ni pomembno. S sočnim in polnokrvnim jezikom izražene misli so jasne in nepretenciozne. Pred bralcem se ne razgrinjajo nekakšne zvijugane abstrakcije (kot se rado dogaja z besedili, ki imajo (celo) najmanjše filozofske ambicije), temveč lucidno izraženi nasledki “zdrave pameti”, ki prikazujejo fenomene stvarnosti v vsej morebitni čudnosti, nesmiselnosti in smešnosti. V razmišljanjih nenehno čutimo avtorjevo prisotnost, do neke mere njegova drža, duhovit pristop k tematskemu asortimanu ter sposobnost iz avtomatiziranega vsakdana iztrgati povsem običajne, utečene situacije in jih prikazati v novi luči, spominja na Georgea Carlina in njegovo inteligentno *stand-up* komiko.

Morda zato ne preseneča, da je drugi knjigi priložena zgoščenka s štiriimi še neobjavljenimi besedili (no, v resnici sta prvi dve zgolj variaciji v *Gobelinih* že objavljenih besedil *Pot preobrazbe* in *Srečanje s piscem*), v katerih besedila zaživijo tudi v govornih obliki s prijetnim glasbenim ozadjem Maria Babojelića. Knjigi priložen zvočni zapis je sicer precejšnja redkost, vendar gre pri tem, glede na dolžino (oziroma kratkost) zapisa – slabih dvanajst minut –, prej za zanimiv eksperiment in ne morebitni poskus vzpostavitve trdnejše povezave med besedo in glasbo. Naslovnici za obe knjigi je ilustrirala Samira Kentrić, v *Gobelinih* pa nekoliko

pogrešamo njene likovne upodobitve, ki uvajajo posamezne sklope poglavij v *Zvestobi Normi*. Slednja je tudi sicer za spoznanje duhovitejša, izbira tem se zdi bolj spontana in pestra. A vendar gre pri obeh knjigah za zanimiv, duhovit in svež poskus družbene satire, zato zbrana besedila nikakor niso kot “sladkorna pena”, ki se kaj hitro razblini v nič, temveč so precej bolj substancialne narave.